

SEDANJA OBLIKA VAROVANJA NI PROSLAVLJANJA VREDEN DOSEŽEK

GAMS V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

IVAN VEBER

Zavod Triglavski narodni park (TNP) je lanskega oktobra organiziral posvet z naslovom Gams. Povabil je domače in tuje strokovnjake, ki so z referati pojasnjevali vlogo človeka pri varovanju gamsa v zaščitenem območju parka. Pokazalo se je, da so domači strokovnjaki vsi zastopniki lovstva in so priporočali lov kot nujno v narodnem parku. Vsi tuji predavatelji, ki so lahko navajali dolgoletne izkušnje narodnih parkov iz Švice, Italije, Avstrije in Francije, pa nasprotno: popolna zaščita gamsa jim ni povzročila težav, ki jih obljublajo naši referenti. Obratno: cilji parkov so bili šele na tak način doseženi.

Povod za posvet so obvezujoče smernice za evropske narodne parke. Direktor našega NP je pojasnil, da so na območju svoje lovske pristojnosti zavarovali pred lovom 24.500 ha visokogorskega lovišča. Če vemo, da je v njihovi lovski pristojnosti večji del TNP, predstavlja ta površina manj kot polovica osrednjega območja parka. Približno četrtina parka je v lovski pristojnosti lovskih družin in gojitvenega lovišča Prodi.

KAKO JE V AVSTRIJI IN ŠVICI

Argument lovskih strokovnjakov je bolezen gamsja garjavnost, zaradi katere se je pred dobrim desetletjem zmanjšalo število gamsov v Julijskih Alpah za dobro polovico. Zmanjšanja pa ni zakrivila samo bolezen. Lovci so jo hoteli preprečiti s puško tako, da so podvojili odstrel. Seveda pa jim bolezen ni uspelo preprečiti. V osemdesetih letih je puška pobila več gamsov kot »katastrofalna« bolezen.

Strahove po ponovnem kužnem izbruhu je pomiril avstrijski strokovnjak, ki je tudi soavtor slovenske lovske knjige o gamsu. V dokaz je dokumentiral primer iz Visokih Tur, kjer so tudi zavarovali park pred lovom. Prav tako je bil okužen z gamsjimi garjami. V naši lovski literaturi so znani podatki še iz časov pred drugo svetovno vojno, da postanejo gamsje garje po prvi hudi okužbi bolezen z običajnimi posledicami. Tudi domačih svežih podatkov imamo dovolj. Evidenca, ki jo skrbno vodijo in objavljajo lovci, pove, da je odstrel zdravih gamsov približno desetkrat večji od vseh ugotovljenih garjastih gamsov v zadnjih desetih letih. Očitki lovcev pa letijo proti zaščiti gamsov zaradi neutemeljenih predvidevanj, da bo bolezen udarila iz parka v lovišča. V tem jih podpira veterinarska stroka.

Drugi lovski argument: prirast gamsov je tako velik, da se brez odstrela njihova številčnost v desetih letih popeteri. Tudi na to so tuji strokovnjaki s konkretnimi navedbami iz parkov Gran Paradiso, Les Ecrins in Engadin pomirili naše »gojitelje«, da se v zaščitenem območju v kratkem času vzpostavi samouravnavanje. Selekcijo delajo zime. Potrebna pa je naravna starostna struktura gamsov, ki jo lovci vedno skvarijo s trofejnim

Kdaj smo lahko zadnjič videli ob slovenskih planinskih poteh tak prizor?

Foto: Ivan Veber

lovom. Danes nima nobeno naše gamsje lovišče naravne starostne strukture, ker so povečini nosilci populacije (najkvalitetnejši gamsi) postreljeni. Iz prikazane strukture odstrela v TNP je dobro vidno, da so lovci streljali nesorazmerno mnogo plemenskih živali, ki so uvrščene v srednji razred. Pokazalo se je, da imajo lovišča lovskih družin ugodnejšo strukturo divjadi. Zakaj? Ker profesionalni lovci v »gojitvenih« loviščih znajo bolje poiskati željeni plen. To pa so že imenovani nosilci populacije.

Zelo lepo je švicarski strokovnjak opisal razmere v njihovem državnem narodnem parku. Gamsi živijo v njem že 80 let brez lova in brez drugih gospodarskih dejavnosti. Podnevi se gamsi pasejo na alpskih pašnikih neboječe. (Približno tako kot pri nas kozorogi, ker jih ne streljamo.) Jeleni nimajo sposobnosti samoregulacije, zato so jih pred desetimi leti morali nekaj postreliti. Posledica je bila, da se niso več pasli na pašnikih. Preselili so se v gozdove, tam pa vemo, da delajo škodo. Tako reagira divjad na lovski odstrel. Bistveno pa je, da divjad, ki se počuti varno, ne beži pred obiskovalci parka. Iz anket obiskovalcev parka v Švici je vidno, da jih prav divje živali najbolj privlačijo. Naši planinci so na gamsa že pozabili.

KAKO JE V ITALIJI IN FRANCIJI

Iz opisa stanja italijanskega narodnega parka Gran Paradiso spoznamo, da imajo na nekoliko manjši površini od našega parka, kjer že 28 let ni lova, več kot dvakrat več gamsov poleg velikega števila kozorogov. V tem času se je število divjadi podvojilo. Izkušnje so pozitivne. Park si je v javnosti pridobil simpatije zaradi prestižnega stanja.

Enako tudi v francoskem narodnem parku Les Ecrins, ki ima osrednje območje večje kot je celoten TNP. Zaščiten je pred lovom 25 let, težav z boleznijo in pri-

rastom pa nimajo. V obrobnem območju je lov dovoljen. Toda gamsi ob prvem streljanju zbežijo v osrednje območje. Na koncu lovne dobe so vsi gamsi v osrednjem območju.

Zaradi njihovih nasprotnih interesov povsem lahko razumemo stališča naših lovcev. Tudi domačih izkušenj iz zaščitenih območij (razen s kozorogom) nimamo. Starejši obiskovalci triglavskega pogorja pa še pomnijo, da se gamsi pred tridesetimi leti niso umikali planincem tako kot danes, ko jih praktično ne moremo več videti.

Zanimivo pa je, da so lovci uprizorili napad na zastopnike zaščite gamsa v območju, kjer nimajo lovne pravice – ima jo uprava TNP, ki po sprejetih konvencijah ne sme izkoriščati naravnih virov, torej tudi lova ne. V tem smislu je kršitelj obveznih konvencij za narodne parke.

V robnem območju narodnega parka bi lahko lovili samo stalni prebivalci narodnega parka.

TNP spada pod dve ministrstvi: pod Ministrstvo za varstvo okolja, ki podpira zaščitne ukrepe, in pod Ministrstvo za kmetijstvo in gozdarstvo, ki podpira lovski lobi. Zanimivo je, da se društva, kot npr. planinsko društvo, ne vključijo v razpravo, čeprav imajo posebno komisijo za varstvo narave. In naša Akademija! In še je kdo, ki bi lahko za zaščito živali v našem narodnem parku zastavil svojo besedo.

Nobeden od razpravljalcev pa ni pojasnil trenutnega stanja lova v TNP. Danes je varovano živalstvo na četrtini površine TNP. Uprava parka izvaja sanitarni lov na gamsa skoraj v polovici parka. Pri tem opravilu ji ni treba upoštevati z zakonom določenega lovopusta. Sedanja oblika varovanja prav gotovo ni dosežek, ki bi ga bilo potrebno proslavljati.

NARAVNE SILE SO NENAVIDNO PREOBLIKOVALE KAMNINE

PIRAMIDE, KI SO IGRE NARAVE

MATEVŽ ŠUŠTAR

Pri potepanju po gorskem svetu naletimo na marsikatero zanimive igre narave. Ker sva z ženo Ivanko med tistimi planinci, ki vidijo med potjo tudi drobno cvetlico in pisanega metuljčka, sva v zadnjih letih naletela na take igre narave, ki bodo prav gotovo zanimive za širši krog bralcev. Gre za prave piramide, ki pa se razlikujejo med seboj po velikosti, vrsti kamenine, starosti in koristnosti za človeka.

ZEMELJSKE PIRAMIDE

Na obronkih Pustriške doline nedaleč od mesta Brunecka visoko nad vasjo Percha (Italijani ji pravijo Perca) sva pred osmimi leti z Ivanko našla zanimivo igro narave: zemeljske piramide. Italijani jim pravijo Piramidi di terra, domačini, Južni Tirolci, pa Erdpyramiden.

Čisto po naključju sva zvedela, da se nekeje v Pustriški dolini skrivajo te skrivnostne tvorbe. V nobenem vodniku jih nisva zasledila, le neki podjeten gostilničar je po njih poimenoval svojo gostilno in vabila na kavico raztrosil daleč po Južni Tirolski. Odločila sva se poiskati tiste čudne, z okornimi potezami narisane stožce. Na Freytagovi specialki (S3) Pustriške doline in Brunecka je nad vasjo Percha na višini 1500 metrov napisano: Erdpyramiden.

Ob prvi priložnosti naju je pot popeljala tja gor. Pod kmetijo Hoeller sva pustila avto in se podala proti potoku Litschbach, ki šumi globoko v srcu smrekovega gozda. Na najino presenečenje ne vidiva potoka, pač pa zagledava čudovite stožce zemeljskih piramid. Neverjetna igra narave naju je tako prevzela, da se vsakih nekaj let vračava tja in spremljava spremembe, ki se na tistem čudovitem koščku sveta dogajajo že skoraj dvesto let.

Še leta 1993 je na zgornjem razgledišču stala informacijska plošča z napisano zgodovino piramid. Danes, jeseni 1998. leta, plošče ni več. Ker je bila nemška, je

Zemeljske piramide v Pustriški dolini